

УДК 351.741:35.088

*Шевченко Тихін Віталійович,
старший інспектор роти № 3 батальйону
патрульної служби поліції
особливого призначення «Харків»
ГУНП України в Харківській області
zelod@ukr.net*

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ
БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ ПІД ЧАС
ВИКОНАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ В УМОВАХ ВИНИКНЕННЯ ГРУПОВИХ ПОРУШЕНЬ
ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ**

В статті розглянуті окремі питання забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних ситуаціях, які виникають під час ліквідації групових порушень публічного порядку, а також питання необхідності зміни законодавчої бази з метою зменшення травматизму поліцейських під час групових порушень публічного порядку шляхом удосконалення адміністративно-правового забезпечення.

Ключові слова: Національна поліція, поліцейський, екстремальна ситуація, екстремальні умови, небезпека, особиста безпека, професійно-психологічна підготовка, ризик, оцінка ризику, групові порушення публічного порядку.

Shevchenko T. ADMINISTRATIVE AND LEGAL ASPECTS OF PROVIDING PERSONAL POLICE SAFETY IN EXTREME SITUATIONS AFTER THE EXECUTION OF AUTHORITIES IN CONDITIONS OF GROSS VIOLATION OF PUBLIC ORDER

The article deals with individual issues of ensuring the personal security of police officers in extreme situations that arise during the elimination of group violations of public order, as well as the need to change the legal framework in order

to reduce the traumatism of policemen during group violations of public order by improving administrative and legal provision.

Key words: National police, police officer, extreme situation, extreme conditions, dangers, personal safety, professional psychological training, risk, risk assessment, group violations of public order.

Постановка проблеми. Стаття 2 Закону України «Про Національну поліцію» визначає, що завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Виходячи із вище зазначеного, забезпечення публічної безпеки і порядку в Україні є одним із головних завдань Національної поліції України.

У свою чергу, за інформацією Департаменту комунікації Національної поліції України, станом на січень 2018, з моменту створення Національної поліції України при виконанні службових обов'язків отримали поранення 1197 поліцейських, з них 38 – у зоні проведення антитерористичної операції на Донбасі. 24 працівника поліції загинули, з них чотири – в зоні АТО.

Слід зауважити, що, не зважаючи на стан загрози для працівників Національної поліції під час проведення антитерористичної операції та, на теперішній час, Операції об'єднаних сил, лише 3% особового складу травмувались на Донбасі, у той час як інші 97% поліцейських травмувались саме на території інших областей України, зокрема і під час ліквідації порушень публічного порядку.

У свою чергу, законодавець у нормативних актах зазначає лише обов'язок забезпечувати публічний порядок та безпеку, однак ніяким чином не визначає такі поняття як, наприклад, ризик так небезпека, що є об'єктивною реальністю і їх обставини суттєво впливають на можливість та необхідність забезпечення життя і здоров'я поліцейських та, як наслідок, впливають на прийняття рішень поліцейськими та керівництвом усіх рівнів.

Отже, слід відзначити, що, виходячи з основних завдань, які держава ставить перед Національною поліцією України, а також беручи до уваги, стан травматизму поліцейських в Україні та тенденції до його неухильного росту можливо зробити висновок, що дії законодавчої влади із врегулювання юридичного аспекту забезпечення особистої безпеки поліцейських є недостатніми.

Даний перебіг речей потребує особливої уваги з метою аналізу та звернення уваги на найбільш проблемні питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що дослідження діяльності працівників правоохоронних органів в екстремальних ситуаціях, у томі числі в контексті діяльності з ліквідації порушень публічного порядку, вивчали науковці різних сфер, зокрема: педагогічної В. Горайнов, М. Корольчук, С. Кубіцький, Є. Левін, В. Лефтеров, О. Федоренко, Г. Яворська; психологічної О. Охременко, О. Тімченко, М. Чуносів; юридичної М. Ануфрієв, О. Бандурка, О. Джафарова, Д. Денисюк, С. Кузніченко, О. Синявська, С. Шатрава, І. Власенко.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення публічної безпеки і порядку, як одне із головних завдань Національної поліції України, цілком узгоджуються з низкою міжнародних правових актів, до яких можна віднести Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. Док. ООН A/RES/2200 A (XXI), Загальну декларація прав людини. Прийнято 10 грудня 1948 року Генеральною Асамблеєю ООН. Док. ООН/PES/217 A, «Декларацію про поліцію». Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979), Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. Перша поява даного терміну відбувається при визначенні поняття поліції (ст. 1. Закону України «Про Національну поліцію»), де фактично закріплюється однією з головних функцій — підтримання публічної безпеки і порядку.

Слід також визначити, що громадський порядок — це сукупність встановлених у державі правил поведінки у громадських (публічних) місцях, які регулюються правовими, моральними та іншими соціальними нормами. Поняття «громадська безпека» є більш широке за значенням, ніж «громадський порядок», тут на перший план виступає елемент загрози, що посягає на такі цінності, як життя, здоров'я, власність, тобто це система відносин, яка складається в процесі запобігання та усунення загрози життю, здоров'ю громадян та їх майну. У більш широкому розумінні громадську безпеку можна визначити як стан, в якому громадяни не позначені індивідуально, як й інші державні об'єкти, та їм не загрожує жодна небезпека, а також не існує загрози порушення щоденного життя суспільства і нормального функціонування державних і недержавних організацій. Причинами виникнення небезпеки можуть бути стихійні лиха, епідемії, неправомірні дії, що посягають на такі цінності, як життя, здоров'я, власність, неконтрольоване використання механізмів і машин, що є джерелом підвищеної загрози, а також проведення окремих робіт, пов'язаних з ризиком для населення, тощо. Можна зробити висновок що поняття

«громадський порядок, громадська безпека» законом України «Про Національну поліцію» поглинаються ширшим в своєму значенні.

Політичні та соціальні процеси в Україні часто супроводжуються масовими акціями та збирають, іноді, велику кількість громадян. Під час подібних акцій не рідко своє невдоволення різними соціально-політичними факторами громадяни виплескують на правоохоронців, які залучаються для забезпечення публічного порядку і безпеки. У свою чергу підвищення, за офіційними даними МВС України, рівня злочинності на 60% та збільшення кількості вогнепальної нелегальної вогнепальної зброї та боєприпасів у населення більше ніж у 5 разів значно підвищує рівень ризику для правоохоронців натомість не гарантуючи підвищеної юридичної захищеності.

Так, наприклад, 31 серпня 2015 року під Верховною Радою України, під час розгляду народними депутатами України проекту закону України № 2217а (постанова №2217а / П1) "Про внесення змін до Конституції України" (щодо децентралізації влади), група радикально налаштованих осіб намагалась силою потрапити до зали Верховної ради України. З боку радикально налаштованих громадян у бік правоохоронців жбурляли вибухові пакети та димові шашки, прозвучало більше 10 гучних вибухів. Після одного із вибухів декілька бійців Національної гвардії України отримали осколочні поранення, як потім було з'ясовано, у правоохоронців з натовпу жбурнули бойову гранату.

Як наслідок, різної тяжкості тілесні ушкодження отримали 141 особа серед яких 131 – правоохоронців. Чотири бійця Національної гвардії від отриманих ушкоджень загинули.

Під час заворушень біля Солом'янського суду міста Києва, де 15 лютого 2018 року обирали запобіжний захід меру Одеси Геннадію Трухановому, у наслідок сутичок велика кількість правоохоронців отримали ушкодження різного ступеню тяжкості, а один із поліцейських отримав вогнепальне поранення ноги.

Перед початком фінального матчу за Кубок України між київським «Динамо» і донецьким «Шахтарем» 9 травня 2018 року у Дніпрі сталася сутичка між фанатами і правоохоронцями. Один із учасників заходу кинув у поліцейського невідомий піротехнічний виріб, правоохоронець отримав опіки 2-го ступеню.

Висновки. Не зважаючи на роботу законодавчої влади України, рівень забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах є недостатнім, а рівень травматизму під час ліквідації групових порушень публічного порядку постійно зростаючим, що ставить під загрозу забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних ситуаціях під час виконання повноважень в умовах виникнення групових порушень публічного порядку та виконання покладених на Національну поліцію обов'язків з охорони публічного порядку та безпеки в цілому.

За для ефективного забезпечення особистої безпеки поліцейських в екстремальних умовах необхідно на законодавчому рівні вводити такі поняття як ризик, його види та вплив на визначення ймовірності виникнення факторів ризику, тобто певних подій або ситуацій, здатних негативно вплинути на стан особистої безпеки поліцейських в екстремальних ситуаціях і досягнення запланованих результатів, що ставляться перед Національною поліцією України.

На основі аналізу та оцінки ризиків необхідно на законодавчому рівні встановити чітку послідовність висновків: *Підвищена небезпека - Підвищений ризик - Підвищена гарантія особистої безпеки*. При чому гарантії повинні бути не тільки з боку держави у вигляді додаткових повноважень, а також економічних, соціальних чи будь-яких інших пільг або преференцій, а ще й повинна проявляться у додатковій відповідальності для населення. Таким чином необхідно зазначити, що під час впливу на поліцейського підвищеної небезпеки, при підвищенні рівня ризику, що впливає на особисту безпеку поліцейського, особи, які вчиняють правопорушення та створюють загрозу особистій безпеці поліцейських, повинні чітко розуміти, що в обстановці, яка виникла поліцейський може і буде діяти у винятковому порядку, який чітко гарантований на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.
3. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / Кол. авт.; кер. авт. кол. д.ю.н., доц. Т.П. Мінка. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 480 с.
4. У Дніпрі перед матчем «Динамо» і «Шахтаря» футбольні фанати побилися з поліцією URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-dnipri-pislya-biyki-futbolni-fanati-pishli-vizvolyati-zatrimanih-do-viddilul-policiji-1152483.html?g=article&m=400565928>
5. Ануфрієв М. І. Організаційно-правові засади управління безпекою життєдіяльності працівників органів внутрішніх справ України: Науково-практичний посібник. Х.: Ун-т внутр. справ, 1998. 32 с.
6. Бандурка А.М. Генерал милиции советует и предупреждает. Учебное пособие. 1998. 256 с.
7. Бандурка О.М. Шаша І.К. Власенко І.В. Бортнічук П.М. Основи охорони праці та охорона праці в діяльності ОВС. 2003. 288 с.
8. Білоус Т.Л. Сутність і структура професійної готовності до роботи в екстремальних умовах у майбутніх працівників органів внутрішніх справ. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. № II (18), Issue: 37. 2014. С. 37-40.
9. Власенко І.В., Чміль М.О. Шляхи забезпечення особистої безпеки працівника ОВС. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Випуск 24. Харків. 2003. С. 60 – 63.
10. Власенко І.В. Удосконалення професійної підготовки працівників ОВС. *Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ*. Випуск 35. Харків. 2006. С. 356 – 360.

11. Власенко І.В. Проблеми особистої безпеки працівників правоохоронних органів. Матеріали науково-практичної конференції «Проблеми вдосконалення професійної майстерності працівників ОВС в бойовій підготовці». Одеса. 2008. С. 11 – 13.

12. Власенко І.В., Чміль М.О., Федоров В.В. Ступінь впливу екстремальних умов на працівників міліції при використанні ними вогнепальної зброї. *Право і безпека*. Вип. № 4(46). Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2012. С. 335 – 338.

13. Джафарова О. В. Щодо визначення категорії «Екстремальні умови проходження служби в органах внутрішніх справ». *Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дії в екстремальних умовах* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 грудня 2015 р.). Х. : ХНУВС, 2015. С. 73-74.

14. Криворучко Л. С. Організація професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ до дій в екстремальних умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Х., 2008. 20 с.

REFERENCES

1. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996 No. 254k/96-BP] (1996, July 23). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. 30, article 141. Retrieved from zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-вр [in Ukrainian].

2. Pro Natsionalnu politsiu : Zakon Ukrainy vid 02.07.2015 № 580-VIII [About the National Police: Law of Ukraine dated 07.07.2015 No. 580-VIII]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19 [in Ukrainian].

3. *Naukovo-praktychnyi komentar Zakonu Ukrainy «Pro Natsionalnu politsiu» [Scientific and practical commentary on the Law of Ukraine "On National Police"]*. (2017). Dnipro : Dnipropetr. derzh. un-t vnutr. Sprav [in Ukrainian].

4. U Dnipri pered matchem «Dynamo» i «Shakhtaria» futbolni fanaty pobylisia z politsiieu [In the Dnipro, before the match between Dynamo and Shakhtar, football fans fought with the police]. Retrieved from https://tsn.ua/ukrayina/u-dnipri-pislya-biyki-futbolni-fanati-pishli-vizvolyati-zatrimanih-do-viddilul-policiji-1152483.html?g=article&m=400565928 [in Ukrainian].

5. Anufriev M. I. (1998). *Orhanizatsiino-pravovi zasady upravlinnia bezpekoiu zhyttiedialnosti pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy [Organizational and legal bases of life safety management of employees of the bodies of internal affairs of Ukraine]*. Х.: Un-t vnutr. Sprav [in Ukrainian].

6. Bandurka A. M. (1998). *General militsii sovetuet i preduprezhdaet Uchebnoe posobie [The police general advises and warns. Tutorial]*. [in Ukrainian].

7. Bandurka O.M. Shasha I.K. Vlasenko I.V Bortnichuk P.M. (2003). *Osnovy okhorony pratsi ta okhorona pratsi v diialnosti OVS [Fundamentals of labor protection and labor protection in the work of ATS]*. [in Ukrainian].

8. Bilous T.L. (2014). Sutnist i struktura profesiinoi hotovnosti do poboty v ekstremal'nykh umovakh u maibutnix ppatsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav [The essence and structure of professional readiness for postgraduate students in the internal affairs department of the Ministry of Internal Affairs]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, II(18), issue 37, 37-40* [in Ukrainian].

9. Vlasenko I.V., Chmil M.O. (2003). Shliakhy zabezpechennia osobystoi bezpeky pratsivnyka OVS [Ways to ensure the personal safety of an ATS employee]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Bulletin of the National University of Internal Affairs, 24, 60 – 63* [in Ukrainian].

10. Vlasenko I.V. (2006). Udoshkonalennia profesiinoi pidhotovky pratsivnykiv OVS [Improvement of professional training of ATS employees]. *Visnyk Kharkivskoho Natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs, 35, 356-360* [in Ukrainian].

11. Vlasenko I.V. (2008). Problemy osobystoi bezpeky pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv [Problems of Personal Security of Law Enforcement Officials]. Materials of the scientific and practical conference "Problems of perfection of professional skill of officers of the ATS in combat training" (pp.11 – 13). Odessa [in Ukrainian].

12. Vlasenko I.V., Chmil M.O., Fedorov V.V. (2012). Stupin vplyvu ekstremal'nykh umov na pratsivnykiv militsii pry vykorystanni nymy vohnepalnoi zbroi [The degree of influence of extreme conditions on militia officers using firearms]. *Pravo i bezpeka – Law and safety, 4(46), 335-338* [in Ukrainian].

13. Dzhaфарова О. В. Shchodo vyznachennia katehorii «Ekstremalni umovy prokhodzhenia sluzhby v orhanakh vnutrishnikh sprav» [Jafarova O.V. Concerning the definition of the category "Extreme conditions of service in the bodies of internal affairs"]. *Shliakhy pokrashchennia systemy profesiinoi pidhotovky pravookhorontsiv do dii v ekstremal'nykh umovakh – Ways to improve the system of professional training of law enforcement officers for actions in extreme conditions: international materials. science-practice conf* (pp. 73-74). Х. [in Ukrainian].

14. Kryvoruchko L. S. (2008). Orhanizatsiia profesiinoi pidhotovky pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav do dii v ekstremal'nykh umovakh [Organization of professional training of officers of internal affairs bodies for actions in extreme conditions]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Х. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.09.2018